

GLIKOZIDLAR. YURAK GLIKOZIDLARI

Samarqand Davlat Tibbiyot Universiteti o'qituvchisi

Raxmonova Feruza Erdanovna

Samarqand Davlat Tibbiyot Universiteti Xalqaro Ta'lim Fakulteti 2 – bosqich talabasi

Baratov Shohijahon Furqatovich

Annotatsiya: Ushbu maqolada Glikozidlar Yurak glikozidlari va tarkibida shu moddalar bo'lgan dorilar va dorivor o'simliklar haqida aytib o'tilgan.

Kalit So'zlar : Digitoksin , Digoksin , Selanid , Strofantin atsetat

KIRISH

Glikozidlar – molekulari uglevod bilan biror organik birikma qoldig'ining glikozid bog' orqali brikishidan hosil bo'lgan organik moddalar. Ularning ko'pchiligi kristall, achchiq ta'm va o'ziga xos xidli brikmalardir.

Tadqiqot maqsadi: Yurak glikozidlari tarkibida dori va dorivor o'simliklar borligini aniqlash .

Tadqiqot materiallari va usullari :Glikozidlar yurak – qon tomir yetishmovchiligini davolashda eng asosiy va keng qo'llanadigan moddalar hisoblanadi. Yurak yetishmovchiligida glikozidlar shunday kuchli shifobaxsh ta'sir etadi. Yurak glikozidlari o'simliklardan olinadigan , yurakka tanlab ta'sir ko'rsatadigan murakkab organik moddalardir .Tarkibida glikozidlar saqlaydigan o'simliklar qadim zamonlardan beri xalq tabobatida siydikni haydash, yurak , asab kassaliklarini davolash uchun qo'llanib kelingan.Yurak glikozidlari digitalisining bir necha turlaridan Adonis, Marvaridgul, Chitrang'i, Strofant,Oleandr,kendir va boshqa o'simliklardan olingan.

Kimyoviy jihatidan yurak glikozidlari organizmda hosil bo'ladigan steroid gormonlar , xolesterin, safro kislotalarga o'xshab ketadi, balki yurak glikozidlarining o'zi ham odam organizmida hosil bo'lar , balki shu moddalar yetishmovchiligi tufayli yurak kassaliklari paydo bo'lar degan ilmiy gipotezalar ham bor. Shuning uchun yurak glikozidlarini haqli ravishda korgormonlar deb atasa ham bo'ladi.

Yurak glikozidlari markaziy nerv sistemasiga tinchlantiruvchi ta'sir ko'rsatadi, qo'zg'aluvchanlik va tormozlanish jarayonlari normallashadi.

Yurak glikozidlarining farmokokinetikasi: fizik-kimyoviy jihatdan yurak glikozidlari qutblangan ,qutblanmagan va nisbiy qutblangan moddalarga bo'linadi. Qutblangan glikozidlar suvda eriydigan -gidrofil moddalar bo'lib, lipidlarda kam eriydi, me'da-ichkdan yomon so'riladi. Shu tufayli qutblangan moddalar-strofantin K, konvallatoksin parenteral yo'llar orqali venalarga asta-sekin yuboriladi. Bularning ta'siri tez,5-10 minutdan keyin boshlanib,25-30 minutdan keyin avjga chiqadi.Strofantinning yarim hayoti 21-22 soatni tashkil qiladi,2-3 kundan keyin organizmdan 65 % butunlay o'zgarmagan holda , 30 %

jigarda biostransformatsiyaga uchrab , siydik orqali buyuraklardan hamda o't – safro orqali ichakdan chiqib ketadi .

Qutblanmagan glikozidlar –digitoksin lipidlarda yaxshi eriydi. Lipofil moddalar og'iz orqali yuboriladi. Me'da – ichakdan yaxshi so'riladi , qon oqsillari – albuminlar bilan bog'lanadi . Ta'siri 2-4 soatlardan keyin boshlanib , 8-12 soatda avjga chiqadi , bularning yarim hayoti 5 kunni tashkil qiladi. 14-21 kundan keyin ta'siri o'tib ketadi. Jigardan o't orqali ichakka o'tib u yerdan yana qonga so'riladi , asosan ichak orqali organizmdan chiqib ketadi. Moddalar organizmda davomli aylanadi , to'planadi – kumulyativ xususiyati bor , bunda moddaning o'zi to'planadi - moddiy kumulyatsiya ro'y beradi . Ba'zi glikozidlar – digoksin selanid qutblangan va qutblanmagan moddalar o'rtasidan o'rin olgan , nisbiy qutblangan deb ataladi. Ular qutblanganlardan me'da – ichak orqali yaxshi so'rilishi bilan farq qiladi, og'iz orqali va venaga yuboriladi , qonga so'rilishdan keyin oqsillar bilan bog'lanishi mumkin , qutblangan glikozidlarga nisbatan organizmda sekinroq asosan buyurak orqali 3-6 kunda chiqib ketadi .

Glikozidlar ta'sirining davomiyligi bo'yicha uch guruhga bo'linadi :

1.Qisqa muddat ta'sir etuvchi moddalar – strofantin konvallatoksin , strofantin atsetat , korglikon bular venaga yuborilganda ta'siri tez boshlanadi , davomli bo'lmaydi .

2.O'rtacha muddat ta'sir etuvchi moddalar – digoksin , selanid , adonized , og'iz orqali yoki venaga yuboriladi. Venaga yuborilganda ta' siri tez ichilganda sekin boshlanadi va davomliroq bo'ladi .

3.Uzoq muddat ta'sir etuvchi moddalar – digitoksin og'iz orqali yuborilganda ta'siri asta – sekin boshlanib davomli bo'ladi, moddaning kumulyativ xususiyati bor.

Natija ; Yurak glikozidlar ta'sirining davomiyligi, yurak glikozidlarining so'rilishi va oqsillar bilan bog'lanish haqida aytib o'tdik.

Xulosa ; Xulosa qilib shuni aytish mumkinki , Yurak glikozidlari markaziy nerv sistemasiga tinchlantiruvchi ta'sir ko'rsatadi ,qo'zg'aluvchanlik va tormozlanish jarayonlari normallashi . O'tkir va surunkali yurak – qon tomir yetishmovchiligida qo'llanilishi va bu yetishmovchilik har xil yurak poroklarida , miokardit , gipertoniya , miokard infarkti , koronakardioskleroz kabi yurak kassliklari kelib chiqishi va ularga ta'sir etuvchi moddalarni bilib olishimiz muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI :

1.S.S.Azizova – Farmakologiya “ Yurak glikozidlari “ 215 -223 betlar .Toshkent “Yangi asr avlodi “ 2006.

2.Q.A.Ubaydullayev, I.A.Azizov, A.K.Saidvaliyev, V.N.Abdullabekova, A.A.To'laganov, N.A.Yunusxodjayeva – Farmasevtik kimyo “Farmasevtik tahlil “ 423 – 430 betlar. Toshkent “EFFECT – D” - 2021.